ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

2(2) 2018

Երևան - 2019

Հրատարակության է երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Հովհաննիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Վ. Ն. Այվազյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ (060) 71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 29 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019
Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ..... 7
Ալվարդ Ալեքսանյան
ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԱՑՔՆԵՐԸ .. 17
Կարեն Ամիրյան
ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 29
Հայկ Մարտիրոսյան
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ... 41
Վիկտորյա Օհանյան
ՑԱՆԿԱԼԻ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԽԹԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ. ՓԱՓՈՒԿ ՈՒՂՂՈՐԴՄԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ (NUDGE THEORY) ԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ..... 49
Վարդան Այվազյան
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ 65
Անահիտ Մանասյան
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՃԱԽԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 79

Սամվել Մուրադյան
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ 93
Գևորգ Դանիելյան
ԵՐԵԽԱՅԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ 111
Կարեն Հակոբյան
ՊԱՏՇԱՃ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԱՐԺԵՔԸ 129
Հասմիկ Ենգոյան
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ՎԵՐԱՀՍԿՎՈՂ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ԺԱՄԿԵՏԱՆՑ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻՆ ՄԱՄՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻՑ ԶՐԿԵԼՈՒ ՀԻՄՔ 141
Սայադ Բաղալյան
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ 150
Արսեն Հովհաննիսյան
ՀԱԿԱՄԱՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԳԵԼՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 162
Արմենուհի Չիֆլիկյան
ՎԻՐԱՎՈՐԱՆՔԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ 176
Սոնա Թևանյան
ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԻԱՆ ՈՐՊԵՍ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՕԲՅԵԿՏ 190
Վահե Հովհաննիսյան
ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳ 203

Սերգեյ Մեղրյան
ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ (ԳՈՐԾՈՂ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ) 216
Аида Искоян
ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ РАСТИТЕЛЬНОГО МИРА СЕНОКОСОВ И ПАСТБИЩ 238
Տիգրան Մարկոսյան
ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹՅԱՆ ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 250
Օլիմպիա Գեղամյան
ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆ ՈՒ ԱՌԿԱ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ ... 262
Հեղինե Գրիգորյան
ԶՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ՀՀ-ՈՒՄ. ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ 276
Տիգրան Խաչիկյան
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԻՐԱՎԱՉԱՓՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԻ Ի ՊԱՇՏՈՆԵ ՊԱՐԶՄԱՆ ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 292
Աշխեն Ղարսլյան
ՎՃՌԱԲԵԿ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 302
Աննա Մարգարյան
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՆՉԱՓԱՀԱՍԻ ՀԱՆՑԱՎՈՐ ԿԱՄ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ 320

Աննա Վարդապետյան
ԲԼԱՆԿԵՏԱՅԻՆ ՆՈՐՄԵՐՈՎ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ..... 335
Ժենյա Ստեփանյան
ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՌԵՑԻԴԻՎԻ ԵՎ ԴԱՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 352
Գոհար Հակոբյան
ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՆԱՆՑ ԴԵՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 370
Սամվել Դիլբանդյան
ՆԱԽԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ԱՆԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ 386
Սերգեյ Մարաբյան
ՀԵՏԱԽՈՒԶՄԱՆ ՄԵՋ ԳՏՆՎՈՂ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵԼԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԵՌԱԿԱ (ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹՅԱՄԲ) ԿԱԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ (ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԻ, ԳՈՐԾՈՂ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)..... 396
Վահե Ենգիբարյան
ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ 415
Նելլի Աղաբաբյան
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ՏՈՒԺՈՂՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐ 430
Արման Սարգսյան
ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱՆՈՐՄԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ 454

ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Վահե Ենգիբարյան
ԵՊՀ քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի պրոֆեսոր, իրավ. գիտ. դոկտոր

Քննչական գործողությունների էությունը, դրանց կրիմինալիստիկական բնութագիրն ամբողջական բացահայտելու և լիարժեք ուսումնասիրելու տեսանկյունից նախնառաջ հարկ է պարզաբանել քննչական գործողության հասկացությունն ու դրա բովանդակությունը:

Քննչական գործողությունն իրենից ներկայացնում է խիստ իրավական կարգավորման ենթարկված քրեադատավարական գործունեության մեկնարկային տարր: Մինչև քրեադատավարական օրենսդրության բարեփոխումը դատավարական գործողություններ հասկացության բնորոշման, դրա համակարգը կազմող տարրերի հարցում չկար միասնական մոտեցում: Այս հարցում որոշակիություն չմտցրեց նաև ՀՀ գործող քրեական դատավարության օրենսգիրքը (այսուհետև՝ ՔԴՕ), որի 6-րդ հոդվածի 6-րդ կետում դատավարական գործողությունները մեկնաբանվում են որպես գործով վարույթի ընթացքում քրեադատավարական օրենքով նախատեսված գործողություններ: Այս բնորոշումն ընդհանուր է: Խնդիրը բարդանում է նրանով, որ օրենքն օգտագործում է քննչական գործողություն, անհետաձգելի քննչական գործողություն հասկացությունները՝ դրանք հստակ չտարանջատելով դատավարական գործողություններից ընդհանրապես, ինչպես նաև միմյանցից: Այս ամենով պայմանավորված՝ քրեադատավարական իրավունքի տեսության մեջ մինչ օրս չկա մեկ միասնական մոտեցում նշված հիմնախնդիրների հարցում[1]:

---

[1] Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարություն, Հատուկ մաս, Դասագիրք բուհերի համար, Հեղինակային խմբի ղեկավար և խմբագիր՝ ***Գ. Մ. Ղազինյան***, 3-րդ հրատ., Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2010, էջ 102:

Վերլուծելով քննչական գործողությունների հասկացության վերաբերյալ տարբեր հեղինակների տեսակետներն ու մոտեցումները[1]՝ կարող ենք փաստել, որ անկախ քննչական գործողության այս կամ այն սահմանումից՝ հնարավոր է առանձնացնել քննչական գործողության բովանդակության երկու հիմնական ասպեկտներ՝ դինամիկ (ֆունկցիոնալ) և ստատիկ (փաստական): Ընդ որում՝ վերջինս կարելի է անվանել նաև իրավական, քանզի այն վերաբերում է քննչական գործողության կատարման հիմքերին, պայմաններին ու կանոններին, թեև գործնական առումով այն առավելապես բնորոշվում է որպես մարդու նպատակաուղղված գործունեության տեսակ, հաջորդական միջոցառումների ամբողջություն: Վերջինս առավել բնորոշ է դրա կրիմինալիստիկական բնութագրին: Այս տեսանկյունից կարող ենք նշել, որ **քննչական գործողությունը քրեադատավարական օրենսդրությամբ սահմանված կարգով վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից մինչդատական և դատական քննության փուլում հետքառաջացման մեխանիզմի շրջանակում իրականացվող որոնողական և ճանաչողական գործողությունների համակարգ է, որը նպատակաուղղված է ապացուցողական տեղեկության ձևավորմանը**[2]:

Ի տարբերություն քննչական գործողությունների քրեադատավարական էությանը՝ դրանց կատարման տակտիկայի ուսումնասիրման նպատակով անհրաժեշտ է քննչական գործողությունները

---

[1] Տե՛ս ***Соловьев А.Б.,*** Система следственных действии как средство уголовно-процессуального доказывания (проблемы уголовного процесса и криминалистики), М., 2006, էջ 35; ***Шейфер С.А.,*** Следственные действия. Система и процессуальная форма, М., 2001, էջեր 5-6; ***Герасимов И.Ф.,*** Некоторые проблемы раскрытия преступлений, Свердловск, 1975, էջեր 64-70; ***Ларин А.М.,*** Следственные действия (определение понятия, терминология)//Оптимизация расследования преступления, Иркутск, 1982, էջեր 147-150; ***Победкин А.В., Яшин В.Н.,*** Следственные действия. Тула, 2003, էջ 5; ***Белкин Р.С.,*** Криминалистическая энциклопедия, М., изд. БЭК, 1997, էջ 205; ***Россинский С.Б.,*** Следственные действия: монография, М., «Норма», 2018, էջեր 7-42:

[2] Մանրամասն տե՛ս ***Ենգիբարյան Վ. Գ.,*** Հանցագործությունների քննության կազմակերպման քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական հիմքերը, Մենագրություն, Երևան, «Անտարես» հրատ., 2016, էջեր 31-38:

դիտարկել հետևյալ փուլերի հաջորդական իրականացման տեսանկյունից՝

- ***առաջին կամ նախապատրաստական փուլ*** ՝քննչական գործողության նախապատրաստում,
- ***երկրորդ կամ կատարողական փուլ*** ՝քննչական գործողության անմիջական կատարում,
- ***երրորդ կամ եզրափակիչ փուլ*** ՝քննչական գործողության արդյունքների ամրագրում:

Որոշ հեղինակներ[1] այս փուլերին ավելացնում են չորրորդ՝ քննչական գործողության արդյունքների գնահատման և օգտագործման փուլը, սակայն, մեր խորին համոզմամբ, նշված փուլի հիմնական խնդիրն առավելապես քրեադատավարական բնույթ ունի, ուստի նպատակահարմար չէ այն ընդգրկել տակտիկական խնդիրների լուծման ընդհանուր համակարգի մեջ:

Միայն վերը ներկայացված փուլերի հաջորդական իրականացման միասնականության պայմաններում կարելի է խոսել պատշաճ քննչական գործողության կամ տակտիկապես գրագետ կազմակերպված քննչական գործողության մասին: Այլ կերպ ասած՝ քրեադատավարական օրենսդրությունը սահմանում է քննչական գործողության պայմանները (կանոնները), իսկ կրիմինալիստիկական տակտիկան՝ դրա գործնական իրականացումը՝ կենսագործումը: Այսպիսով՝ քննչական գործողության կրիմինալիստիկական ընկալումն առավել լայն է, քան դրա՝ քրեադատավարական օրենսդրությամբ սահմանված ձևակերպման բովանդակությունը:

Քննչական գործողության իրականացման նախապատրաստական փուլում ձևավորվում է խնդիրների լուծման անհրաժեշտության գաղափարը՝ վերջնական որոշակի նպատակը և խնդիրների համակարգը: Հենց այս փուլում է կազմվում խնդրի լուծման պլանը՝ հաշվի առնելով այն բոլոր հանգամանքները, որոնք կարող են ազդել որոշումների ընթացքի և արդյունքների վրա:

---

[1] Տե՛ս **Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Российская Е.Р.,** Криминалистика. Учебник для вузов. Под ред. *Р.С. Белкина,* 2-е изд., перераб. и доп., М., Норма, 2006, էջ 470; **Балашов Н.М., Балашов Д.Н., Маликов С.В.,** Криминалистика: Учебник для вузов, М., «ИНФРА М», 2005 և այլն:

Քննչական գործողության նախապատրաստական փուլում, նախևառաջ, հստակորեն որոշվում են այն բոլոր խնդիրները, որոնք պետք է լուծվեն: Միայն նախօրոք մտովի որոշելով խնդիրները՝ քննիչը կկարողանա գրագետ և արդյունավետ օգտագործել քննչական գործողության ընթացքում ձեռք բերված տեղեկատվությունը և հետագայում այն ճիշտ մշակել: Ինչպես նշում է Ա. Վ. Դուլովը, քննչական գործողության նախապատրաստման պարտադիր պայմաններից է քննչական գործողության իրականացման դինամիկ մոդելի մտավոր կառուցումը[1]: Որպես հետագա քայլերի՝ այս մոդելը պետք է օգնի քննիչին մտովի ստեղծել ապագա գործողության միջավայրը, օբյեկտների և մասնակիցների շարժը, կատարվելիք գործողությունների բոլոր մասնակիցների վարքագիծը, սեփական ձեռնարկումներն ու պահվածքը: *«Այսպիսի երևակայական մոդելի կառուցումը հնարավորություն կտա վաղօրոք կանխատեսելու տարբեր իրավիճակները և մշակելու քննչական գործողության զարգացման, սեփական վարքագծի տարբերակներ՝ ըստ նախապես գնահատված հանգամանքների»,*- նշում է Ա. Ա. Կուզնեցովը[2]:

Նախօրոք կառուցված մոդելի լիարժեքությունը և դրա տարբերակների քանակն ուղղակիորեն կախված են այն տեղեկատվության ծավալից, որը քննիչը քննչական գործողության սկզբում ունի հանցագործության դեպքի, իրականացվելիք քննչական գործողության մասնակիցների մասին: Որքան ծավալուն է տեղեկատվությունը, այնքան ավելի քիչ մտավոր մոդելներ կառուցելու անհրաժեշտություն ունի քննիչը: Եվ ընդհակառակը՝ որքան քիչ է տեղեկատվությունը, այնքան ավելի շատ մտավոր մոդելների կարիք կա՝ կանխատեսելու բոլոր հնարավոր իրավիճակները:

Նախապատրաստական փուլը ներառում է նաև՝

---

[1] Տե՛ս **Дулов А.В.,** Основы расследования преступлений, совершенных должностными лицами, Минск, Белорус. ун-т., 1985, էջ 62:

[2] Տե՛ս **Кузнецов А.А.,** Понятие и система криминалистической тактики, ее роль в раскрытии и расследовании преступлений, 1993, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:KjEE-HQ6QzwJ:ndki.narod.ru/liblary/lectures/lectures_docs/Kuznecov_AALecture.doc+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=am- (30.03.2016):

- քննչական գործողության օբյեկտների վերաբերյալ տվյալների ձեռքբերումը,
- անհրաժեշտ գիտական-տեխնիկական միջոցների նախապատրաստումը,
- բոլոր այն անձանց ներգրավումն ու նախապատրաստումը, որոնք կարող են նպաստել քննչական գործողության նպատակներին հասնելու, ինչպես նաև դրա ընթացքն ու արդյունքներն ամրագրելու համար:

Այսպիսով՝ նախապատրաստական փուլի հիմնական խնդիրը քննչական գործողության կատարման համար անհրաժեշտ պայմանների ապահովումն է: Այս փուլում հիմնականում լուծվում են քննչական գործողության կատարման տեղի, ժամանակի, մասնակիցների, տեխնիկական միջոցների և այլնի վերաբերյալ հարցերը: Այլ կերպ ասած՝ նշված փուլի ընթացքում վարույթն իրականացնող մարմինը մտավոր մոդելավորում է կատարվելիք քննչական գործողությունը՝ նախանշելով նպատակներն ու ձեռքբերումները: Այս փուլն ավարտվում է քննչական գործողության կատարման անհրաժեշտության հարցի լուծմամբ:

Երկրորդ կամ կատարողական փուլը, ըստ էության, քրեադատավարական օրենսդրությամբ սահմանված կարգով բուն գործողությունների կատարումն է: Թեև պետք է խոստովանել, որ կրիմինալիստիկական տեսանկյունից քրեադատավարական օրենսդրությամբ ոչ թե նկարագրվում է քննչական գործողության ընթացքը, այլ սահմանվում են դրա իրականացման հիմնական պայմանները:

Այս փուլին բնորոշ է մշակված պլանի, նախորդ փուլում ուրվագծված խնդիրների իրագործումը, այս փուլում կիրառվում են տակտիկական հնարքներ, և ստուգվում են քննչական վարկածները՝ դրանցից բխող հետևանքների հաստատման կամ հերքման ճանապարհով[1]:

Այս փուլում իրականացվում է բուն քննչական գործողությունը նախօրոք մշակված պլանով՝ առաջացած խնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ տեղեկությունները հայտնաբերելու, հետազոտելու միջոցով:

---

[1] Տե՛ս Криминалистика, Под ред. **Е.П. Ищенко**, М., 2000, էջ 319:

Քննչական գործողության իրականացման ժամանակ խնդիրների լուծման առարկայական առանձնահատկությունն այն է, որ դա հիմնականում իրականացվում է քրեական դատավարության մասնակիցների հետ անմիջական շփման ընթացքում: Որոշակի քննչական գործողության իրականացման ժամանակ կիրառվում են անձի ուսումնասիրության, նրա վրա ազդեցություն գործելու մեթոդները: Տակտիկական արդյունավետ հնարք է քննիչի կողմից հոգեբանական կապի հաստատումը: Ընդգծենք, որ մասնակիցների վերաբերյալ նախօրոք հավաքվող, համակարգվող տեղեկությունների կարևորությունը և անհրաժեշտությունը պայմանավորված են նրանով, որ այս փուլում, բոլոր մասնակիցների վարքագծի հնարավոր տարբերակների մտավոր մոդելներն ի մի բերելով, հնարավոր է դառնում նրանց վարքագիծն առավել կանխատեսել և քննչական գործողությունն իրականացնել նախօրոք պլանավորված ուղով:

Պետք է նշել, որ այս փուլի ընթացքում կիրառվող տակտիկական հնարքներն ամենաբազմազան են, որոնց հասկացությանը, ընդհանուր պայմաններին ու տեսակներին կանդրադառնանք հաջորդիվ:

Երրորդ կամ եզրափակիչ փուլի էությունն ու նշանակությունն արտահայտվում են նրանում, որ ինչքան էլ տակտիկապես գրագետ և պատշաճ մակարդակով կատարվեն նախորդ փուլերը, միևնույն է, դրանք ցանկալի արդյունքներ չեն կարող տալ, կամ էլ այդ արդյունքների քրեադատավարական արժեքը կնվազի, եթե քննչական գործողության եզրափակիչ փուլի տակտիկական պահանջները չպահպանվեն: Կրիմինալիստիկական տեսանկյունից քննչական գործողությունների ընթացքը և արդյունքներն ամրագրվում են երկու հիմնական եղանակով՝

1. *հիմնական* (արձանագրությունների կազմումը),
2. *լրացուցիչ* (արձանագրությունների կցվող հավելվածների պատրաստումը):

Արձանագրություն կազմելու համար քրեադատավարական օրենսդրությունը սահմանում է որոշակի պահանջներ՝ արձանագրության անվանման, գործողության կատարման տեղի, ամսաթվի, այն սկսելու և ավարտի, քննչական գործողությունը կատարողի անձի, այլ մասնակիցների, կիրառված գիտատեխնիկական միջոցների և այլ մանրամասների հստակ արտացոլման համար:

Արձանագրության մեջ նկարագրվում են քննչական գործողությունների ընթացքն ու արդյունքները, ամրագրվում են դրա կատարման ընթացքում պարզված և գործի համար նշանակություն ունեցող հանգամանքները, որոնք հետագայում օգտագործվում են որպես ապացույց: Արձանագրության մեջ պարտադիր նշում է արվում կիրառված գիտատեխնիկական միջոցների վերաբերյալ (դրանց անվանումը, կիրառման նպատակը, օգտագործման պայմաններն ու կարգը, ստացված արդյունքները): Արձանագրությունը ստորագրում են քննչական գործողության կատարման մասնակիցները. վերջիններս իրավունք ունեն նաև դիտողություններ ներկայացնելու դրանում ներառված գրառումների ճշմարտացիության և լրիվության մասին: Այդ դիտողությունները և այլ հայտարարություններն արտացոլվում են արձանագրության մեջ և հաստատվում քննչական գործողություն կատարող անձի ստորագրությամբ: Արձանագրությունը ստորագրելուց հրաժարված անձին հնարավորություն է տրվում բացատրություններով հանդես գալու, որոնք ևս մտցվում են արձանագրության մեջ: Եթե անձը ֆիզիկական խնդիրների պատճառով ի վիճակի չէ ստորագրելու արձանագրությունը, ապա այդ մասին արվում է համապատասխան նշում, որը հաստատվում է քննչական գործողությունը կատարած անձի և ընթերակաների ստորագրությամբ:

Որպես ամրագրման լրացուցիչ միջոցներ՝ քննչական գործողության արձանագրությանը կարող են կցվել լուսանկարներ, տեսաժապավեններ, տեսանյութերի, ձայնագրությունների կրիչներ, գծագրեր, պլաններ, սխեմաներ, հետքերի կաղապարներ, դրոշմվածքներ և այլն[1]:

Կրիմինալիստիկական տեսանկյունից վերը նշված հավելվածները, բացի քրեադատավարական ճիշտ ձևակերպման պահանջների պահպանումից, պետք է օժտված լինեն նաև արժանահավատությամբ: Դա նշանակում է, որ քննչական գործողության արձանագրությանը կցվող հավելվածների պատրաստումը և «վավերացումը»

---

[1] Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարություն, Հատուկ մաս, Դասագիրք բուհերի համար, Հեղինակային խմբի ղեկավար և խմբագիր՝ **Գ. Ս. Ղազինյան**, 3-րդ հրատ., Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2010, էջեր 117-118:

պետք է համապատասխանեն կամ համահունչ լինեն կատարված քննչական գործողության բնույթին և ընթացքին: Որպես ընդհանուր պայման կարելի է դիտարկել, օրինակ, քննչական գործողության կատարման արդյունքում հայտնաբերված իրերի, առարկաների հայտնաբերելու, վերցնելու և ամրագրելու գործընթացի ներքին տրամաբանական միասնականության ապահովումն ու դրա հնարավորինս լիարժեք նկարագրումն արձանագրության մեջ: Նույնը վերաբերում է նաև հավելվածներում տեղ գտած տեսագրության, ձայնագրության, սխեմաների և այլնի պատրաստմանը: Այս իմաստով մասնագիտական գրականության մեջ տարբեր մոտեցումներ կան. մասնավորապես, դեպքի տեղի զննության արձանագրությունը կազմելիս արդյոք անհրաժեշտ է այն ձևակերպել զննությանը զուգահեռ, թե դրա ավարտից հետո, օրինակ, քննիչի աշխատասենյակում առավել հանգիստ պայմաններում[1]:

Քննչական գործողության արձանագրությունը և հավելվածները կոչված են փոխլրացնելու միմյանց՝ դրանով ապահովելով քննչական գործողության և ստացված արդյունքների արժանահավատությունը:

Այս կապակցությամբ հարկ է նկատել, որ արձանագրության մեջ քննչական գործողության ընթացքը պետք է շարադրվի «վերականգնելիության» սկզբունքով, այսինքն՝ գործողությունների հաջորդականության մանրամասն շարադրման աստիճանը հնարավորություն պետք է ընձեռի, անհրաժեշտության դեպքում, վերարտադրելու՝ «կրկնելու» քննչական գործողությունը՝ առանց կասկածի տակ դնելու դրա իսկությունն ու արժանահավատությունը: Դա նշանակում է, որ ճիշտ չէ արձանագրությունը շարադրել մակերեսային կամ էլ այն անհարկի ծանրաբեռնել տարաբնույթ մանրամասներով:

Այսպիսով՝ կարող ենք հավաստել, որ քննչական գործողության կրիմինալիստիկական բովանդակությունը, ի տարբերություն դրանցից յուրաքանչյուրի քրեադատավարական սահմանման, առավել լայն է և ներառում է ներկայացված երեք հաջորդող փուլերը միասին, որոնք նպատակաուղղված են քրեադատավարական և կրիմինալիստիկական խնդիրների միասնական լուծմանը:

---

[1] Մանրամասն տե՛ս **Սահակյան Վ. Մ.,** Դեպքի տեղի զննության տակտիկան (դասախոսություն), Երևան, ԵՊՀ հրատ., 1975, էջեր 31-32:

Ինչ վերաբերում է քննչական գործողությունների տեսակներին, հարկ է նշել, որ դրանց համակարգը սահմանված է քրեադատավարական օրենսդրությամբ:

Մասնագիտական գրականության մեջ տեսակետ կա, որ ՀՀ ՔԴՕ-ով սահմանված որոշ քննչական գործողություններ (արտաշիրմումը[1], գույքի վրա կալանք դնելը, նամակագրության, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումները վերահսկելը, հեռախոսային խոսակցությունները լսելը և ձայնագրելը), իրենց բնույթով լինելով դատավարական գործողություններ, զուրկ են քննչական գործողություններին բնորոշ հիմնական հատկանիշներից[2]:

Հարկ է նշել, որ տակտիկական տեսանկյունից սկզբնական քննչական գործողությունների, ինչպես նաև ՕՀՄ-ների կատարման անհրաժեշտության հարցը որոշվում է՝ կախված քննվող դեպքի առանձին հանգամանքներից ու քննչական իրավիճակի առանձնահատկություններից:

Թեև քրեադատավարական իրավունքի գիտության մեջ և կրիմինալիստիկայում գոյություն ունեն քննչական գործողությունների դասակարգման տարբեր չափանիշներ, այնուամենայնիվ, տակտիկական տեսանկյունից առավել կարևորվում է քննչական գործողությունների դասակարգումը՝ ըստ քննության փուլերի՝ հիմք ընդունելով դրանցից յուրաքանչյուրին բնորոշ խնդիրների համակարգը: Ըստ այդմ՝ քննչական գործողությունները դասակարգվում են հետևյալ տեսակի՝

- *սկզբնական անհետաձգելի քննչական գործողություններ,*
- *հետագա քննչական գործողություններ:*

Սկզբնական քննչական գործողությունները, բացառությամբ ՀՀ ՔԴՕ-ի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին կետով և 57-րդ հոդվածի

---

[1] Արտաշիրմումը՝ որպես առանձին քննչական գործողություն սահմանելու աննպատակահարմարության մասին մանրամասն տե՛ս **Օհանյան Լ. Պ.,** Առաջարկություններ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի որոշ հոդվածների վերաբերյալ, Պետություն և իրավունք, թիվ 3, Երևան, 1998, էջեր 13-14:

[2] Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարություն, Հատուկ մաս, Դասագիրք բուհերի համար, Հեղինակային խմբի ղեկավար և խմբագիր՝ **Գ. Ս. Ղազինյան**, 3-րդ հրատ., Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2010, էջ 106:

2-րդ մասի 2-րդ կետով սահմանված քննչական գործողությունների (դեպքի վայրի զննություն, հետազոտման համար նմուշներ վերցնելը և փորձաքննություն նշանակելը), կատարվում են քրեական գործի հարուցման պահից սկսած:

Պետք է նշել, որ թեև վերը նշված նորմը հնարավորություն է տալիս մինչև քրեական գործ հարուցելը կատարելու որոշակի քննչական գործողություններ, սակայն ՀՀ ՔԴՕ-ն առանձին քննչական գործողություն՝ «դեպքի վայրի զննություն», չի նախատեսում, իսկ «փորձաքննության նշանակումը» չի համապատասխանում նույն ՀՀ ՔԴՕ-ի 35-րդ գլխի վերնագրին ու շարադրանքին, այն է՝ «Փորձաքննություն նշանակելը և կատարելը»:

Ինչևէ, քրեական գործի հարուցման ներքո ընդունված է հասկանալ՝

1. քրեական դատավարության ինքնուրույն փուլ,
2. քրեադատավարական ակտ՝ որոշում,
3. քրեական դատավարության ինստիտուտ:

Վերջիններից յուրաքանչյուրն ունի իր ինքնուրույն իմաստը[1]:

Քննության այս փուլում կատարվող քննչական գործողություններն ու օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները կրիմինալիստիկական մեթոդիկայի ինքնուրույն տարր են, ընդ որում՝ դրանց թվարկումը կրում է օրինակելի, տիպային բնույթ:

Այս կապակցությամբ պետք է նշել, որ քննչական գործողությունների կատարման հաջորդականությունը որոշում է վարույթն իրականացնող մարմինը՝ ելնելով ստեղծված քննչական իրավիճակից և դրանց կատարման տակտիկայի առանձնահատկություններից: Այնուամենայնիվ, քրեադատավարական օրենսդրությունն օգտագործում է «անհետաձգելի քննչական գործողություններ» հասկացությունը: Մասնավորապես ՀՀ ՔԴՕ-ի 57-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 5-րդ կետում թվարկված են քննչական անհետաձգելի այն գործողությունները, որոնք հետաքննության մարմինը պարտավոր է կատարել քրեական գործը հարուցելուց ոչ ուշ, քան 10 օրվա ընթացքում: Այդպիսիք են զննությունը, խուզարկությունը, նամակագրության, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների վերահսկու-

---

[1] Տե՛ս ՀՀ քրեական դատավարություն, Հատուկ մաս, խմբագրությամբ **Գ. Ս. Ղազինյանի,** Երևան, «Տիգրան Մեծ», 2003, էջ 9:

մը, հեռախոսային խոսակցությունների լսումը, առգրավումը, քննումը, կասկածյալի ձերբակալումն ու հարցաքննությունը, տուժողների ու վկաների հարցաքննությունը, առերեսումը, փորձաքննության նշանակումը:

Քննչական գործողությունների կատարման հերթականությունը մանրամասն ուսումնասիրել է Ա. Վ. Ռագուլինը և հանգել եզրակացության, որ (…) ցանկացած հանցագործություն քննելիս առաջնահերթության կարգով իրականացման առավելություններ ունեն այն գործողությունները, որոնք՝

1. ուղղված են այն ապացույցների հավաքմանը, որոնք, հապաղման դեպքում, հավանական է, որ կանհետանան,
2. ուղղված են հանցանք կատարած անձի հայտնաբերմանը, հետախուզմանը կամ մեկուսացմանը, եթե վերջինիս ազատության մեջ լինելը վտանգ է ներկայացնում հասարակության համար,
3. նպաստում են ձերբակալված կամ կալանավորված անձին մեղադրանք առաջադրելու հանգամանքների բացահայտմանը,
4. անհրաժեշտ են մյուս քննչական գործողությունների կատարումն ապահովելու համար,
5. նպաստում են միանգամից մի քանի քննչական վարկածների ստուգմանը,
6. կապված են ժամանակի մեծ կորուստների հետ,
7. չեն խախտում նախաքննության գաղտնիության սկզբունքը,
8. կապված են անձանց, առարկաների, փաստաթղթերի հետ, որոնց առկայությունը հնարավոր չի լինի ապահովել հետագայում[1]:

Սակայն մասնագիտական գրականության մեջ քննադատվում է որոշակի քննչական գործողությունները որպես «անհետաձգելի» բնորոշելը[2], քանի որ ցանկացած քննչական գործողություն, քննության առանձնահատկություններից ելնելով, կարող է համարվել անհետաձգելի:

---

[1] Տե՛ս **Рагулин А.В.,** Хулиганство, уголовно-правовые аспекты: Учебное пособие, изд-во Восточного института экономически, гуманитарных наук, управления и право, Челябинск, 2005, էջ 245:

[2] Տե՛ս ՀՀ քրեական դատավարություն, Հատուկ մաս, խմբագրությամբ **Գ. Ս. Ղազինյանի,** Երևան, «Տիգրան Մեծ», 2003, էջ 116:

Միանգամայն համաձայնելով վերը նշված տեսակետի հետ՝ այնուամենայնիվ հարկ ենք համարում նշել, որ տակտիկական տեսանկյունից որոշ քննչական գործողություններ (օրինակ՝ դեպքի տեղի զննությունը, փորձաքննության նշանակումը և կատարումը և այլն), որոնք հետաձգում չեն հանդուրժում, իրականացվում են անհապաղ, նույնիսկ կարող են կատարվել մինչև քրեական գործի հարուցումը, մինդեռ այլ քննչական գործողություններ, իրենց բնույթով և բովանդակությամբ պայմանավորված, նպատակահարմար չէ համարել անհետաձգելի, թեև գործնականում չի բացառվում դրանց կատարումը նաև քննության սկզբնական փուլում: Այսպես՝ առերեսում կատարելու համար անհրաժեշտ են առնվազն երկու անձանց արդեն կատարված և ավարտված հարցաքննություններ, ընդ որում՝ նրանց տված ցուցմունքների միջև պետք է առկա լինեն էական հակասություններ: Հասկանալի է, որ հարցաքննությունների կատարումը, այնուհետև դրանց արդյունքում ստացված ցուցմունքների վերլուծությունը՝ էական բնույթի հակասությունների պարզաբանման նպատակով, վարույթն իրականացնող մարմնից պահանջում են որոշակի ժամանակ և լրացուցիչ միջոցներ, որոնք բացառում են դրա կատարման անհետաձգելիությունը: Ավելին՝ նշված քննչական գործողության կատարումն առավել համահունչ է քննության հետագա փուլի խնդիրներին: Նույնը վերաբերում է նաև ճանաչման ներկայացնելուն, քննչական փորձարարությանը, որոնց կատարման համար, որպես կանոն, պահանջվում են այլ՝ (անհետաձգելի) կատարված (ավարտված) քննչական գործողությունների արդյունքներ:

Ուստի կարող ենք հավաստել, որ կրիմինալիստիկական տակտիկայի համակարգային դիտարկման տեսանկյունից միանգամայն արդարացված է քննչական գործողությունների բնույթով և քննչական իրադրությամբ պայմանավորված, դրանց շարքում անհետաձգելի քննչական գործողությունների առանձնացումը:

Հարկ է նշել, որ ՀՀ քննչական պրակտիկայի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ անհետաձգելի քննչական գործողությունների՝ օրենքով սահմանված կարգով կատարումը ցանկացած դեպքում վարույթն իրականացնող մարմնին չի ազատում քննության հաջորդ փուլում դրանց կրկնակի կատարման անհրաժեշտությունից: Ընդ որում՝ ուշադրություն է դարձվում կատարված քննչական գործողությունների որակի և արդյունքների նկատմամբ «անվստահությա-

նը» և պատասխանատվությանը, որը քննիչը ստանձնում է: Ինչպես ցույց են տալիս ՀՀ քննչական մարմինների շրջանում անցկացված հարցման արդյունքները, քննիչների 95%-ից ավելին, որպես կանոն, քննչական և այլ դատավարական գործողությունները կատարում են կրկնական[1]:

Որոշ գիտնականներ էլ անհետաձգելի քննչական գործողությունների իրականացումը համարում են հետաքննության նախնական փուլ, որտեղ հետաքննության մարմինը քննիչի փոխարեն սկսում է դատավարական գործողություն իրականացնել անհետաձգելի իրավիճակներում[2]: Իրականում, թեև որոշակի առումով կարելի է խոսել հետաքննության մարմնի կողմից անհետաձգելի քննչական գործողությունների՝ որպես քրեական դատավարության հատուկ փուլի կատարման մասին, սակայն, մեր կարծիքով, այն չի կարելի դիտարկել նախնական քննությունից զատ՝ որպես ինքնուրույն ինստիտուտ:

Ի տարբերություն քննության սկզբնական փուլում իրականացվող քննչական գործողությունների՝ այս փուլում դրանց իրականացումը հիմնականում ուղղված է փաստական տվյալների ստուգմանն ու գնահատմանը՝ կրելով առավելապես ստուգող և հաստատող բնույթ: Ընդ որում՝ դրանց կատարման տակտիկան նույնպես կարող է էապես փոփոխվել, քանզի փոխվում են քննության խնդիրները, ստացվող տվյալների ծավալը, քննչական իրադրությունը և այլն: Դա նշանակում է, որ քննիչի աշխատանքային գործունեությունը կրում է ստեղծագործական բնույթ, և հետագա փուլի ընթացքն առավելապես կանխորոշվում է սկզբնական փուլի առանձնահատկություններով:

Այսպիսով՝ քննչական գործողությունները՝ որպես քրեական դատավարության արդյունավետ գործիքներ, պետք է ապահովեն դրա նպատակի նվաճումը, քանի որ հակառակ պարագայում քրեա-

---

[1] Տե՛ս **Казинян Г.С.,** Актуальные проблемы уголовно-процессуального законодательства в третьей Республике Армения (сравнительно-правовое исследование), Ереван, 1999, էջեր 160-163:

[2] Տե՛ս Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации, под ред. **А.В. Смирнова,** СПб., Питер, 2003, էջ 416:

դատավարական օրենսդրության կարևորագույն սոցիալական խնդիրները լուծելն անհնար կլինի:

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ

Ваге Енгибарян
профессор кафедры уголовного процесса и криминалистики ЕГУ, доктор юридических наук

Статья посвящена раскрытию и анализу соотношения понятия и содержания следственных действий. Анализ понятия «следственные действия», а также теоретических и правовых основ их производства и, тем самым, выявление криминалистических особенностей имеет как научное, так и практическое значение и способствует также выбору оптимальной тактической линии следствия.

С этой целью автор проанализировал совпадающие, а иногда противоречащие точки зрения разных авторов, правовые положения уголовно-процессуального законодательства, и как следствие сформулировал понятие «следственные действия».

Следовательно, по мнению автора статьи, нужно выделять криминалистические особенности следственных действий. С учетом этого, следственные действия, с точки зрения их содержания, производятся по следующим этапам: подготовительный этап, основной или рабочий этап и завершающий этап. Каждый из данных составляющих этапов имеет важное значение для определения тактической линии следствия, а также для выбора конкретных тактических приемов.

FORENSIC NATURE OF INVESTIGATIVE ACTIONS

Vahe Yengibaryan
Professor at the YSU Chair of Criminal Procedure and Criminalistics, Doctor of Legal Sciences

The Article is dedicated to the interaction of notion and nature, disclosure and analyze of typical features of investigative actions. By the

way, the analyze and disclosure of the features of the notion and theoretical and legal grounds of the implementation of the investigative actions has both scientific and practical importance, for clarifying the circle of its core tasks and aims, as well as for choosing productive tactical line.

To that end, the author has analyzed in the article coinciding, but sometimes contradicting standpoints of different authors, legal provisions of criminal process legislation, and as a result – has formulated the notion of the investigative action.

Thus – investigative actions, inpoint of view of their content, can be implenented within the three stages: preparation stage; acting or the main stage; concluding stage. Each of these stages has graet importance not only for definition of the tactical line of the whole investigation, but also for choosing of the effective tactical measure for certain investigation action.

Բանալի բառեր - *քննչական գործողություն, կրիմինալիստիկա, քրեական դատավարություն, մինչդատական վարույթ, քննիչ, քրեական դատավարության օրենսգիրք:*
Ключевые слова: *следственные действия, криминалистика, уголовный процесс, досудебный процесс, следователь, уголовно-процессуальный кодекс.*
Key words: *investigative action, forensic, criminal procedure, investigator, pretrial investigation criminal procedure code.*